

Μαργκερίτ Γιουρσενάρ

Αδριανού Απομνημονεύματα

Με την μορφή μιας επιστολής που γράφει ο πρώτος "Ελληνιστής" Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός, λίγο προτού πεθάνει, προς στον υιοθετημένο γιο του Μάρκο Αυρήλιο, στο οποίο αναπολεί τους θριάμβους και τις ήττες του και όλη τη φιλοσοφία του, η Γιουρσενάρ περιγράφει τον άνθρωπο απογυμνωμένο από τη δύναμη, τις αδυναμίες, τον εγωισμό, τις ψευδαισθήσεις, τη νεότητα, ο οποίος καλείται να αντιμετωπίσει τον θάνατο και να κάνει ένα απολογισμό για τον τρόπο που διαχειρίστηκε το μυστήριο της ζωής.

Αποσπάσματα

«...το ανθρώπινο πνεύμα μισεί να δεχθεί πως βρίσκεται στα χέρια της τύχης, πως δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα περαστικό προϊόν συμπτώσεων που δεν κυβερνάει κανένας Θεός, που προπαντός δεν κυβερνάει το ίδιο. Κάθε ζωή, ακόμα και η πιο ταπεινή, περνάει ένα μέρος της αναζητώντας τους λόγους της ύπαρξης της, τα σημεία απ' όπου ξεκίνησε, τις πηγές. Ήταν η αδυναμία μου να τις ανακαλύψω που μ' έκανε

μερικές φορές να στραφώ προς μαγικές ερμηνείες, που με έκανε να ψάξω μέσα στα παραληρήματα του απόκρυφου για να βρω αυτό που δε μου έδινε η ανθρώπινη αίσθηση. Όταν όλοι οι πολύπλοκοι υπολογισμοί αποδεικνύονται ψεύτικοι, όταν οι ίδιοι οι φιλόσοφοι δεν έχουν τίποτα να μας πούνε πια, είναι νόμιμο να στρεφόμεστε προς την άσκοπη φλυαρία των πουλιών ή προς το μακρινό αντίβαρο των άστρων.» (σ. 37)

«Τα νέα της σαρματικής επιδρομής φτάσανε στη Ρώμη πάνω που πανηγύριζε το δακικό θρίαμβο του Τραιϊανού. Αυτή η γιορτή, που 'χε πολλές φορές αναβληθεί, διαρκούσε οκτώ μέρες τώρα. Τους είχε πάρει ένα χρόνο σχεδόν να φέρουν από την Αφρική κι από την Ασία τα άγρια θηρία που θα σφάζονταν ομαδικά μέσα στην αρένα. Η σφαγή δώδεκα χιλιάδων θηρίων, το μεθοδικό φονικό δέκα χιλιάδων μονομάχων, έκανε τη Ρώμη ένα χαμαιτυπείο θανάτου. Εκείνο το βράδυ βρισκόμαστε στην ταράτσα του Αττιανού μαζί με το Μάρκιο Τύρβα και τον οικοδεσπότη μας. Η φωταγωγημένη πολιτεία ήταν φρικτή μέσα στη θορυβώδη χαρά της.» (Σελ 84)

«Τα ίχνη από τα εγκλήματά μας ήταν ακόμα ορατά παντού. Τα τείχη της Κορίνθου όπως τα είχε ρημάξει ο Μόμμιος, τα βάθρα στα βάθη των αδύτων γυμνά ύστερα από την αρπαγή των αγαλμάτων που διοργάνωσε στο σκανδαλώδες ταξίδι του ο Νέρωνας. Η φτωχεμένη Ελλάδα εξακολουθούσε να ζει μέσα σε μιαν ατμόσφαιρα σκεπτικής χάρης, φωτεινής αιθρίας, σοφής ηδονής. (...) Η ελαφριά περιφρόνηση των Ελλήνων, που δεν έπαυα ποτέ να αισθάνομαι κάτω από τις πιο θερμές τιμές τους, δε με πρόσβαλλε. Την εύρισκε φυσική. Όποιες κι αν ήταν οι αρετές που με ξεχώριζαν απ' αυτούς, ήξερα πως θα έμενα πάντα λιγότερο εύστροφος από ένα ναύτη της Αίγινας, λιγότερο σοφός από μια χορταρού της Αγοράς.» (Σελ. 94-95)

«Δεχόμουν τον πόλεμο σαν ένα μέσο που θα έφερνε την ειρήνη, αν οι διαπραγματεύσεις δεν αρκούσαν γι' αυτό, ακριβώς όπως ένας γιατρός παίρνει την απόφαση να καυτηριάσει αφού πρώτα δοκιμάσει όλα τα βότανα. Είναι τόσο περίπλοκα τα ανθρώπινα, που η ειρηνική ηγεμονία μου θα είχε, κι αυτή, τις πολεμικές περιόδους της, όμοια με τη ζωή ενός μεγάλου καπετάνιου, που θέλει δε θέλει, έχει κι αυτή τα ειρηνικά της διαλείμματα.» (σ.120)

«Η εξαιρετική ευγένεια μου, στην οποία τα χυδαία πνεύματα διέκριναν μια μορφή αδυναμίας, δειλίας ίσως, φαινόταν τώρα σαν το λείο και στιλπνό θηκάρι της δύναμης. Με εξεθίαζαν που δεχόμουν τόσο υπομονετικά τις αιτήσεις, που επισκεπτόμουν συχνά τα στρατιωτικά νοσοκομεία, που είχα μια φιλική οικειότητα με τους συνταξιούχους απόμαχους. Τίποτα απ' όλη αυτά δε διέφερε από τον τρόπο με τον οποίο μεταχειρίστηκα σ' όλη μου τη ζωή τους δούλους μου και τους γεωργούς του κτήματος μου. Καθένας από εμάς έχει περισσότερες αρετές απ' όσες νομίζουμε, αλλά μόνο η επιτυχία τις φέρνει στο φως, ίσως γιατί τότε περιμένουν να μας δουν να παύουμε να τις εξασκούμε. Όταν τα ανθρώπινα πλάσματα παραξενεύονται που κάποιος κοσμοκράτορας δεν είναι ανόητα άπρονος, φαντασμένος ή σκληρός, ομολογούν τη χειρότερη αδυναμία τους.» (σ. 126-127)

«Όλοι οι λαοί που χάθηκαν ως τα σήμερα, χάθηκαν από μίαν έλλειψη γενναιοδωρίας. Η Σπάρτη θα επιζούσε πολύ περισσότερο, αν είχε κάνει τους είλωτες να ενδιαφερθούν για την επιβίωσή της. (...) Επιμένω: το πιο απόκληρο από τα πλάσματα, ο σκλάβος που καθαρίζει το βόρβορο των πόλεων, ο λιμασμένος βάρβαρος που περιτριγυρίζει τα σύνορα, πρέπει να έχουν το συμφέρον να δουν τη Ρώμη να διαρκεί. Αμφιβάλλω αν ολόκληρη η

φιλοσοφία του κόσμου θα φτάσει ποτέ να καταργήσει τη δουλεία. Θα της αλλάξουν το πολύ πολύ όνομα. Μπορώ να φανταστώ μορφές δουλείας, χειρότερες από τη δική μας, γιατί θα είναι πιο δόλιες. Θα καταφέρουν είτε να μεταμορφώσουν τον άνθρωπο σε μια ηλίθια ικανοποιημένη από τον εαυτό της μηχανή, που θα πιστεύεται ελεύθερη τη στιγμή ακριβώς που θα υποτάσσεται, είτε θα του αναπτύξουν, αποκλειστικά με την άνεση και την ηδονή, μια τόσο παράφρονη κλίση προς την εργασία, όσο είναι και το πάθος των βαρβάρων για τον πόλεμο. Απ' αυτή τη δουλεία του πνεύματος ή της φαντασίας του ανθρώπου, εξακολουθώ να προτιμώ την πραγματική δουλεία μας.» (σ.140)

«Μερικοί άλλοι άνθρωποι είχαν διασχίσει τη γη πριν από μένα. Ο Πυθαγόρας, ο Πλάτωνας, καμιά δωδεκαριά σοφοί και αρκετοί τυχοδιώκτες. Ήταν η πρώτη φορά όμως που ο ταξιδιώτης ήταν ταυτόχρονα και αφέντης, απόλυτα ελεύθερος να δει, να μεταρρυθμίσει, να δημιουργήσει. Ήταν η τύχη μου, και αντιλαμβανόμουν πώς θα μπορούσαν να περάσουν αιώνες προτού να ξανασυμπέσει να ταιριάξουν τόσο ευτυχισμένα ένα λειτούργημα, μια ιδιοσυγκρασία, ένας κόσμος. Και τότε κατάλαβα πόσο προνομιούχος είναι ένας άνθρωπος που είναι νέος, που είναι μόνος, πολύ λίγο παντρεμένος, δίχως παιδιά, δίχως σχεδόν προγόνους, ο Οδυσσέας χωρίς άλλη Ιθάκη από εκείνη που έχει μέσα του. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σου κάνω μίαν ομολογία που δεν την έχω κάνει σε κανέναν. Ποτέ μου δεν είχα το συναίσθημα ότι ανήκω απόλυτα σε κάποιο μέρος, ούτε και σε αυτή την πολυαγαπημένη μου Αθήνα, ούτε στη Ρώμη καν. Ξένος παντού, δεν ένιωθα ιδιαίτερα αποξενωμένος από κανέναν τόπο.» (σ.149)

«Κατάληγα να το βρίσκω φυσικό, αν όχι δίκαιο, ότι έπρεπε να χαθούμε. Τα γράμματα μας εξασθενούνε. Οι τέχνες μας αποκοιμούνται. Ο Παγκράτης δεν είναι Όμηρος. Ο Αρριανός δεν είναι Ξενοφώντας. Όταν προσπάθησα ν' αποθανάτισω στην πέτρα τη μορφή του Αντίνοου, δε βρήκα Πραξιτέλη. Οι επιστήμες μας βαδίζουνε σημειωτόν από την εποχή του Αριστοτέλη και του Αρχιμήδη. Η πρόοδος της τεχνολογίας μας δε θ' αντέξει στις φθορές ενός μακροχρόνιου πολέμου. Η φιληδονία μας μάς κάνει ν' αηδιάζουμε την ευτυχία. Τα ημερότερα ήθη, οι πιο προοδευτικές ιδέες αυτού του τελευταίου αιώνα, είναι έργα μιας ελάχιστης μειοψηφίας ωραίων πνευμάτων. Η μάζα, παραμένει αγράμματη, άγρια όταν μπορεί, οπωσδήποτε εγωίστρια και στενόμυαλη, και όλα δείχνουνε πως θα μείνει πάντα τέτοια. Πάρα πολλοί αχόρταγοι έμποροι και τελώνες, πάρα πολλοί δύσπιστοι συγκλητικοί πάρα πολλοί κτηνώδεις κεντυριώνες έχουν εκθέσει προκαταβολικά το έργο μας.» (σ. 284)

Μαργκερίτ Γιουρσενάρ
Αδριανού Απομνημονεύματα,
μτφ. Χατζηνικολή Ιωάννα,
Εκδ. Χατζηνικολή, 8η έκδοση.

Τα περισσότερα από τα παραπάνω αποσπάσματα
βρέθηκαν στο roadartist.blogspot.gr/